

Žmogaus teisių balsas

Apie žmogaus teises Lietuvoje ir pasaulyje

ŽMOGAUS TEISIŲ ŠVIETIMAS

VIEŠAJAME SEKTORIUJE

Šalies apžvalga

Vilnius 2021

APKLAUSĄ IR ANALIZĘ ATLIKO: VšĮ Žmogaus teisių balsas

TURINYS: Giedrė Šėmytė, Rūta Korsakaitė, Brigita Mikolajūnaitė

DIZAINAS IR MAKETAVIMAS: Ruta Krau

Nevyriausybinių organizacijų „Žmogaus teisių balsas“ (Lietuva) kartu su „Human Rights Centre“ (Estija) ir „Baltic Human Rights Society“ (Latvija) įgyvendina tarptautinį projektą, kurio tikslas sistemingai ugdyti šalies viešojo sektoriaus darbuotojų žmogaus teisių apsaugos žinias. Bendradarbiaujant su valstybinio sektoriaus atstovais buvo atlikta viešojo sektoriaus atstovų apklausa apie žmogaus teisių švietimo poreikį. Į klausimus iš viso atsakė 160 asmenų.

KOKIA LIETUVOS PADĖTIS ŽMOGAUS TEISIŲ ŠVIETIMO SRITYJE?

Atsakant į klausimą, kokia Lietuvos padėtis žmogaus teisių švietimo srityje galima teigti, kad Lietuva šiuo metu neturi valstybinės bendros žmogaus teisių apsaugos politikos (naujoji Teisingumo ministerijos komanda žada inicijuoti bendros žmogaus teisių apsaugos politikos įgyvendinimą¹), o tyrimų, nustatančių bendrą visuomenės ir viešojo sektoriaus darbuotojų lygį žmogaus teisių švietimo srityje, Lietuvoje nėra atlikta.

Lietuvoje už visuomenės teisinį švietimą (taip pat ir žmogaus teisių klausimais) yra atsakinga Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. Teisinio švietimo veiklos požymių galima aptikti teisingumo ministro valdymo sričių strateginiame veiklos plane, kuriame visuomenės teisinis švietimas įvardijamas kaip teisingumo ministro valdymo sritis ir minimas kaip vienas iš pagrindinių Teisingumo ministerijos strateginių tikslų². Šios institucijos žmogaus teisių švietimo veiklos pavyzdžiai: kasmet Lietuvoje vykstantis visuotinio Konstitucijos egzamino organizavimas, teisinio švietimo straipsnių sklaida įvairiomis komunikacijos priemonėmis, teisinio švietimo mobiliosios aplikacijos „Žinau savo teises“ sukūrimas³.

Dar viena valstybinė institucija, priskirtina prie žmogaus teisių švietimo veiklos, yra Lietuvos Respublikos Seimo Kontrolierių įstaiga, 2018 m. įgavusi Nacionalinės žmogaus teisių institucijos statusą bei vykdanči įvairialypę žmogaus teisių apsaugos veiklą⁴. Kalbant apie kitas institucijas galime išskirti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą (darbas lygių galimybių užtikrinimo ir švietimo srityje) bei Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą (saviraiškos laisvės ir žiniasklaidos teisės klausimai).

Teisinei informacijai gauti Europos Sąjungos lygmeniu yra skirtas Europos e. teisingumo portalas, kuriame pateikiama lietuviška informacija įvairiais žmogaus teisių ir kitais teisiniais klausimais⁵.

Žmogaus teisių švietime Lietuvoje labai svarbi NVO ir visuomeninių judėjimų veikla. Svarbiausios žmogaus teisių lauke dirbančios NVO Lietuvoje: Lietuvos Žmogaus teisių centras, Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Žmogaus teisių balsas.

---

¹ E. Dobrovolska: *Lietuva ES darbotvarkėje didžiausių dėmesį skirs teisės viršenybės, duomenų apsaugos bei Sausio 13-osios bylos temoms*

<https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/e-dobrovolska-lietuva-es-darbotvarkeje-didziausia-demesi-skirs-teises-virsenybes-duomenu-apsaugos-bei-sausio-13-osios-bylos-temoms>

² Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro valdymo sričių 2020-2022 metų strateginis veiklos planas, 6 p.

https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM%202020-2022%20%20SVP_final.pdf [Žiūrėta 2021-02-11]

³ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos 2020 m. veiklos planas, 22 p.

https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM_2020_VP.pdf [Žiūrėta 2021-02-11]

⁴ <https://www.lrski.lt/veiklos-sritys/nacionaline-zmogaus-teisiu-institucija/> [Žiūrėta 2021-02-12]

⁵ <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=lt&action=home>

2

KOKS YRA ŽMOGAUS TEISIŲ ŽINIŲ VIDURKIS LIETUVOJE VIEŠAJAME SEKTORIUJE? AR PASTEBIMAS POREIKIS TOKIOMS ŽINIOMS? KOKIŲ ŽINIŲ IR ĮGŪDŽIŲ LABIAUSIAI PASIGENDAMA?

Bendradarbiaujant su valstybinio sektoriaus atstovais buvo atlikta viešojo sektoriaus atstovų apklausa apie žmogaus teisių švietimo poreikį. Apklausoje dalyvavo 160 respondentų, valstybės tarnautojų, iš kurių didžioji dalis dirba savivaldybių įstaigose (75 apklaustieji), taip pat ir įstaigose, pavaldžiose ministerijoms (48 asmenys).

36% apklaustųjų įvardijo žmogaus teisių žinias kaip „labai svarbias“ savo darbo aplinkoje. 48% - kaip „svarbias“, o likę 16% įvardijo žmogaus teisių žinias kaip mažos svarbos, nesvarbias ar neturi nuomonės šiuo klausimu. Svarbu paminėti, kad tik 18 respondentų (tai sudaro apie 11% visų apklaustųjų) yra užtikrinti savo žmogaus teisių žiniomis - žinias ir gebėjimus žmogaus teisių srityje įvardijo kaip „puikias“. Tuo tarpu, didžioji dalis, net 77 asmenys (48%), savo žmogaus teisių žinias vertina „gerai“. Net 40% visų apklaustųjų turimas žinias vertina „vidutiniškai“ ar „prastai“ - tokie rodikliai parodo žmogaus teisių švietimo viešajame sektoriuje poreikį ir vyraujančią žinių šioje srityje trūkumą.

Apie žmogaus teisių švietimo poreikį byloja ir kiti apklausos rezultatai. Pavyzdžiui, didžioji dalis respondentų mano, kad žmogaus teisių švietimas turi teigiamos įtakos kasdieniam darbui. Beveik 62% atsakiusieji žmogaus teisių švietimo programą, siūlomą darbovietėje, įvardija kaip naudingą. Tiesa, kiek mažiau nei 50% respondentų nėra tikri, ar norėtų dalyvauti žmogaus teisių švietimo programoje, tačiau turint omenyje tai, kad tokia programa apklausoje nebuvo išsamiai pristatyta, šis rezultatas neturi reikšmingos įtakos, siekiant įvertinti viešojo sektoriaus atstovų požiūrį į žmogaus teisių švietimo svarbą.

Taigi turimi duomenys rodo, kad egzistuoja tam tikros žmogaus teisių žinių spragos ir poreikis viešajame sektoriuje. Viešojo sektoriaus atstovai rodo norą gilinti žinias žmogaus teisių srityje, tačiau organizuojant ir pritraukiant asmenis dalyvauti švietimo programose reikalingas aktyvus įtraukimas ir komunikacija.

3

AR ŠIUO METU EGZISTUOJA ŽMOGAUS TEISIŲ ŠVIETIMO MODELIS SKIRTAS ŽMOGAUS TEISIŲ ŠVIETIMUI?

Ne, šiuo metu vieningo modelio šalyje neegzistuoja. Švietimas vykdomas ad hoc temomis.

4

KOKIOS KITOS ŽMOGAUS TEISIŲ ŠVIETIMO INICIATYVOS?

Žmogaus teisių švietimo formų yra įvairių - pvz., žmogaus teisių klausimus iškeliančio kino festivaliai („Nepatogus kinas“).

Gerai pavyzdžiai (projektų Lietuvoje) - žmogaus teisių forumas. Žmogaus teisių centras, žmogaus teisių stebėjimo institutas, Seimo kontrolieriai.

Lietuvos policijos vykdomas švietimas neapykantos kalbos atpažinimo ir reagavimo klausimais.

5 KOKIOS NVO AR UNIVERSITETAI, ĮSTAIGOS AR INSTITUCIJOS ĮGYVENDINA VIEŠOJO SEKTORIAUS ŽMOGAUS TEISIŲ ŠVIETIMĄ?

Žmogaus teisių švietimą Lietuvoje įgyvendina šios NVO:

- Žmogaus teisių balsas;
- Lietuvos žmogaus teisių centras;
- Žmogaus teisių stebėjimo institutas;
- Europos žmogaus teisių fondas;
- Moterų informacijos centras.

Kaip instituciją šviečiančią žmogaus teisių tema viešojo sektoriaus galime išskirti:

- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą;
- Žurnalistų etikos inspektorius tarnybą;
- Seimo kontrolierių įstaiga.

6 AR ŠALYJE SUKURTI ĮRANKIAI / ŠALTINIAI NAUDINGI VIEŠOJO SEKTORIAUS ATSTOVAMS? (ONLINE / OFFLINE)?

Žmogaus teisių gidas⁶ - internetinis informacijos, švietimo ir savipagalbos įrankis. Jis padeda suprasti žmogaus teises įvairiose situacijose. Šis įrankis šalyje veikia nuo 2018 metų lietuvių, rusų ir anglų kalbomis. Atskiri šio gido pristatymai buvo rengti viešojo sektoriaus atstovams pristatant tiek patį įrankį, tiek jo galimybes konkrečiai viešajame sektoriuje.

Žinau savo teises⁷ - Teisingumo ministerijos pristatyta mobili aplikacija, skirta žinių pasitikrinimui.

Lyčių lygybės vadovas savivaldybėms⁸ - Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos sukurtas metodinis leidinys savivaldybėse dirbantiems tarnautojams.

Pastebima, jog Lietuvoje nėra valstybinių ir NVO iniciatyvos nėra skirtos išimtinai viešajam sektoriui. Taip pat pastebima, kad beveik nėra iniciatyvų (išskyrus Žmogaus teisių gidą), skirtą bendrai žmogaus teisių švietimui (dauguma iniciatyvų išskiria siauresnes temas pvz.: neapykantos kalbos atpažinimas, lygybės įgyvendinimas ir pan.).

---

⁶ <https://www.zmogaussteisiugidas.lt/lt/temos/>

⁷ <https://www.vilnieciam.lt/2020/12/08/teisiniu-ziniu-konkurso-zinau-savo-teises-nugaletojams-ismanieji-prizai/>

⁸ <https://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2018/09/nuo-a-iki-z-lyciu-lygybes-vadovas-savivaldybems.pdf>

Žmogaus teisių balsas
Apie žmogaus teises Lietuvoje ir pasaulyje

www.ztbalsas.lt
info@ztbalsas.lt